

O omilie la duminica a doua a Postului Mare atribuită sfântului Ioan Hrisostom: *In paralyticum* (CPG 4857)

Radu GÂRBACEA¹

Abstract:

The editors of *Clavis Patrum Graecorum* list among the unedited Chrysostomian homilies two texts on Christ's healing of the paralytic at Capernaum, as found in the Gospels of Matthew, Mark and Luke. The first of these, *In Paralyticum* (CPG 4857), was recently published. This article provides a brief presentation of its manuscript tradition and its first translation into Romanian.

Keywords:

Pseudo-Chrysostom, *In paralyticum*, CPG 4857, the second Sunday of Lent, the healing of the paralytic

Tradiția manuscrisă atribuie sfântului Ioan Hrisostom omilii pe care el nu le-a rostit niciodată. Acest fapt nu a rămas nesancționat de editorii și cercetătorii scrierilor hrisostomiene, care au catalogat aceste omilii drept „dubia et spuria”, adică omilii a căror paternitate hrisostomiană este îndoielnică sau falsă². Sub această denumire le găsim inventariate în volumul II al *Clavis Patrum Graecorum* (CPG), publicat în 1974³. Pe lângă lista omiliilor hrisostomiene autentice și a celor cu autenticitate îndoielnică, editorii CPG au întocmit și o listă a omiliilor needitate, așa-numitele „inedita chrysostomica”⁴. Între ele se numără și trei omilii care poartă același titlu: *In*

¹ Pr. Dr. Radu Gârbacea, asistent la Facultatea de Teologie „Sfântul Andrei Șaguna” din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu; email: radu_garbacea@yahoo.com.

² În urma unor minuțioase analize ale mărturiilor directe și indirecte ale tradiției manuscrise, ale stilului sau/și ale vocabularului, unele dintre ele au fost restituite altor autori patristici. A se vedea: J.A. de Aldama, *Repertorium Pseudochrysostomicum*, Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, 1965.

³ A se vedea: Maurice Geerard, *Clavis Patrum Graecorum II: ab Athanasio ad Chrysostomum*, Brepols, Turnhout, 1974, p. 540-615.

⁴ Geerard, *Clavis*, p. 615-651 (CPG 4840-5079). Progresul făcut între anii 1974 și 1998 în direcția editării acestor omilii „inedita” poate fi urmărit în Maurice Geerard și Jacques Noret, *Clavis Patrum Graecorum: Supplementum*, Brepols, Turnhout, 1998, p. 322-338. Tot aici se pot vedea și noile „inedita Chrysostomica” (CPG 5080-5099).

paralyticum (CPG 4857, 4978 și 5055)⁵. Dacă primele două conțin tâlcuiri ale vindecării paraliticului din Capernaum (*Mt* 9, 2-8; *Mc* 2, 1-12; *Lc* 5, 18-26), cea de-a treia oferă o tâlcuire a celor întâmplate în Ierusalim cu prilejul venirii lui Iisus la templu „la jumătate praznicului” (*In* 7, 14).

Prima dintre ele a fost editată recent de Guillaume Bady pe baza celor două manuscrise care o transmit, *Parisinus graecus* 1476 și *Atheniensis graecus* 264⁶. Interesul pentru acest text este motivat în primul rând de noutatea lui, care impune o traducere în limba română pentru a-l face accesibil celor care nu-l pot citi în limba greacă veche. În al doilea rând, textul prezintă interes din pricina subiectului pe care îl abordează, vindecarea paraliticului din Capernaum, pe care Ioan Hrisostom îl comentează în două omilii a căror autenticitate nu este pusă la îndoială: *In paralyticum demissum per tectum* (CPG 4370)⁷ și *Homilia in Matthaëum* 29 (CPG 4424.29)⁸.

Tradiția manuscrisă

Textul omiliei este transmis de două manuscrise. Primul manuscris se păstrează la Paris, în Biblioteca națională a Franței, și este cunoscut sub numele de *Parisinus gr.* 1476. Despre manuscris știm că a fost copiat în Cipru în 890 de un anume Anastasie și că în 12 iunie 1676 a ajuns în posesia lui Jean-Baptiste Colbert (1619-1683), fost

⁵ Pentru omilia *In paralyticum* (CPG 4978) este cunoscută o singură mărturie manuscrisă, *Parisinus gr.* 1173A, f. 209-210, păstrat în Biblioteca națională a Franței din Paris. Cf. Geerard, *Clavis*, 636. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10721781z/f218.image>. Omilia *In paralyticum* (CPG 5055) este păstrată, potrivit bazei de date Pinakes, în șapte codice. Pinakes | Πίνakes - Notice : Iohannes Chrysostomus, In Paralyticum (cnrs.fr).

⁶ Guillaume Bady, „L’antijudaïsme banalisé. Des homélies de Jean Chrysostome à leurs avatars: l’exemple du sermon inédit *Sur le paralytique* (CPG 4857)”, în: *Les polémiques religieuses du Ier au IVe siècle de notre ère. Hommage à Bernard Pouderon*, Théologie historique 128, ed. Guillaume Bady și Diane Cuny, Beauchesne, Paris, 2019, p. 215-229, textul grec p. 221-222.

⁷ PG 51, 47-64. Trad. rom.: „Omilie la (vindecarea) slăbănogul(ui) coborât prin acoperiș”, în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și providență. Despre rugăciune. Despre viețuirea după Dumnezeu și alte omilii*, traducere din limba greacă veche și note de preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 272-296.

⁸ PG 57, 357-362. Trad. rom. în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri. Partea a treia: Omilii la Matei*, Părinți și Scriitori Bisericești 23, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 362-367.

ministru al regelui Ludovic al XIV-lea (1643-1715) între anii 1661 și 1683⁹. După cum îl descriu Albert Ehrhard și François Joseph Leroy SJ, manuscrisul *Parisinus gr.* 1476 este în realitate prima parte a unui manuscris foarte important, a cărui a doua parte se păstrează în manuscrisului *Parisinus gr.* 1470, și care este o mărturie timpurie a lecionarului patriarhului Metodie al Constantinopolului (†847), care între 815 și 820 copiase la Roma o colecție de texte hagiografice și omiletice în două volume¹⁰. *Parisinus gr.* 1476 acoperă luna martie și Postul Paștilor până la Sâmbăta Mare¹¹. Omilia *In paralyticum* este prevăzută ca lectură pentru duminica a doua din Post și se găsește între foliourile 20v-21, cu titlul: τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν παράλυτον ἦτοι εἰς β΄ κυριακῆν τῶν νηστειῶν (f. 20v). Ea este precedată de prima din cele două omilii la Buna Vestire (CPG 1775) atribuite sfântului Grigorie Taumaturgul și urmată de mai multe omilii sau fragmente de omilii din seria de *Omilii la Matei* (CPG 4424) a sfântului Ioan Hrisostom, prevăzute ca lecturi pentru duminicile a 3-a, a 4-a și a 5-a ale Postului Mare¹². Înaintea omiliei la Buna Vestire atribuite lui Grigorie Taumaturgul, foliourile 9-11v conțin aproape integral *Omilia 29 la Matei*, prevăzută tot ca lectură pentru duminica a doua a Postului: τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ κατὰ ματθαῖον εὐαγγελίου εἰς τὸν παράλυτον ἦτοι εἰς β΄ κυριακῆν τῶν ἁγίων νηστειῶν. Textul se încheie însă brusc cu cuvintele λόγον παρεχόμενος ἀκατάγνωστον, προστασίαν (f. 11v; PG 57, 362.21).

Cel de-al doilea este manuscrisul grec 264 din fondul principal al Bibliotecii naționale a Greciei din Atena, copiat de monahul Bartolomeu și datat în anul 1364. Omilia se găsește între foliourile 62v-64. Manuscrisul conține omilii pentru primele cinci duminici ale Postului Mare și martiriul sfântului Teodor Tiron în forma sa metafrastică pentru prima sâmbătă a Postului Mare¹³. În manuscrisul atenian, titlul

⁹ Bady, „L'antijudaïsme banalisé”, 224. Pe lângă bibliografia indicată de G. Bady, a se vedea și Stewart Saunders, „Public Administration and the Library of Jean-Baptiste Colbert”, în *Libraries & Culture* 26 (1991), nr. 2, p. 283-300.

¹⁰ Albert Ehrhard, *Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche von der Anfängen bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, I, TU 50, J.C. Hinrichs Verlag, Leipzig, 1937, p. 22-24, 258-266; François Joseph Leroy, S.J., *L'homilétique de Proclus de Constantinople. Tradition manuscrite, inédits, études connexes*, Studi e Testi 247, Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1967, p. 108, nota 150.

¹¹ Ehrhard, *Überlieferung und Bestand*, I, p. 260-262.

¹² Ehrhard, *Überlieferung und Bestand*, I, p. 261.

¹³ Ehrhard, *Überlieferung und Bestand*, III/1, TU 52/1, J.C. Hinrichs Verlag, Leipzig, 1943, 301-302. Dacă, în cazul manuscrisului *Parisinus gr.* 1476, omiliile pentru celelalte duminici ale Postului Mare reproduc integral sau parțial omilii ale sfântului Ioan Hrisostom din *Omiliile la Matei* (CPG 4424), în manuscrisul *Atheniensis gr.* 264 omiliile provin atât din *Omiliile la Matei*, cât și din *Omiliile la Ioan* (CPG 4425).

omiliei este următorul: αὐτοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἀπὸ τῆς ἐρμηνείας τοῦ κατὰ ματθαῖον εὐαγγελίου εἰς τὴν δευτέραν κυριακὴν τῶν ἁγίων νηστειῶν (f. 62v).

După cum putem observa din cele prezentate mai sus, tradiția scrisă atribuie textul sfântului Ioan Hrisostom, îl prevede ca lectură pentru duminica a doua din Postul Mare, dar nu este unanimă în ce privește originalitatea lui, scrisul atenian sugerând că omilia este un fragment din tâlcuirea la Evanghelia după Matei a sfântului Ioan. Indicația aceasta cere să fie verificată printr-o comparație a conținutului omiliei cu textul *Omiliei 29 la Matei* pentru a stabili dacă într-adevăr este un extras. Editorul a atras atenția că înainte de a arunca o privire mai atentă asupra textului, trebuie remarcate dimensiunea ei foarte redusă și doxologia finală, care nu susțin o paternitate hrisostomiană¹⁴.

Examinarea *Omiliei 29 la Matei*, textul din tâlcuirea la Evanghelia după Matei a sfântului Ioan Hrisostom în care acesta explică minunea vindecării paralticului din Capernaum, scoate la iveală faptul că omilia nu reproduce nici integral și nici parțial acest text și că pista unui extras hrisostomian este un fals.

În continuare voi oferi o traducere în limba română a textului grecesc.

Traducerea textului

[Cuvânt] al celui între sfinți părintelui nostru Ioan Hrisostom, arhiepiscopul Constantinopolului, despre paraltic sau la cea de-a doua duminică a sfințelor postiri¹⁵

1. Odinioară, bine-vestindu-ne profetul arătarea minunilor care ne stau înainte, a scris: „Întăriți-vă, mâini neputincioase și genunchi slăbănogiți! Mângâiați-vă, cei descurajați în cuget [τῆ ψυχῆ]! Întăriți-vă, nu vă temeți! Căci, iată Dumnezeu nostru răsplătește la judecată și va răsplăti, El Însuși va veni și ne va mântui. Atunci se vor deschide ochii orbilor și urechile surzilor vor auzi. Atunci șchiopul va sări ca un cerb și limba celor gângavi se va dezlega”. [Is 35, 3-6]

2. Ai văzut cum este preînchipt paralticul printr-o imagine? Privește-l pe cel vindecat de Mântuitorul! Privește! Cele profețite sunt împlinite acum! Căci, „iată, zice [Scriptura], vin la El aducând un paraltic¹⁶ și, neputându-se apropia de El din pricina

¹⁴ Bady, „L’antijudaïsme banalisé”, p. 224.

¹⁵ Traducerea a fost realizată după ediția oferită de Guillaume Bady.

¹⁶ În traducerea sinodală a Bibliei παραλυτικόν este redat prin „slăbănog”. Întrucât cuvântul „slăbănog” surprinde doar anumite aspecte ale stării trupului unui om paralizat, cum ar fi slăbirea trupului, lipsa de putere sau de vlagă, am considerat mai potrivită redarea lui παραλυτικόν prin „paraltic”, adică om care suferă de paralizie. Cf. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2018, p. 1212, 1247, 1280.

mulțimii, dând la o parte acoperișul casei unde era El, îl coboară pe paralytic”. [cf. *Mc* 2, 3-4; *Mt* 9, 2; *Lc* 5, 18-19]

3. O, ce credință a celor care l-au adus! Unii l-au adus și altul îl izbăvește. Căci paralyticul nu putea [să vină] el însuși, fiind bolnav atât cu sufletul, cât și cu trupul. Admirând credința celor care l-au adus, Mântuitorul zice: din pricina credinței celor care te-au adus, „fiule, iertate îți sunt păcatele!” [*Mc* 2, 5; cf. *Mt* 9, 2; *Lc* 5, 20]

4. O, ce iubire de oameni a doctorului! Nu doar l-a vindecat pe cel bolnav¹⁷, ci l-a și numit fiu, zicând: „Fiule, iertate îți sunt păcatele”. Căci după cum medicii mai întâi îndepărtează cauzele bolilor și după aceea aplică tratamentul, tot așa a făcut și Hristos. Căci a fost nevoie să îndepărteze mai întâi pricina bolii, care era păcatul, și așa, înlăturând mai întâi ceea ce este ascuns, vindecă ceea ce se vede.

5. Dar iarăși, fariseii iubitori de învinuiri [οἱ φιλεγκλημόνες Φαρισαῖοι]¹⁸ murmură, zicând: „Cine este acesta, care rostește blasfemii?” [*Lc* 5, 21; cf. *Mt* 9, 3; *Mc* 2, 7). Iar Mântuitorul, demascând gândul lor cel rău, vindecă ceea ce se vede zicând: „Ce este mai ușor, a zice iertate îți sunt păcatele sau a zice, ridică-te și mergi?” [*Mt* 9, 5; cf. *Mc* 2, 9]. Căci sufletul era mai bun decât trupul; de aceea l-a vindecat mai întâi pe el, și apoi trupul.

6. Și ce fac preaîndrăzneții iudei [οἱ πάντολμοι Ἰουδαῖοι]? Iarăși Îl învinuiesc că l-a vindecat pe paralytic în zi de sâmbătă¹⁹. Îl învinuiești pe medicul care vindecă în zi de sâmbătă? Învinuiește-ți mama că te-a născut sâmbăta! [cf. *Is* 45, 10] Învinuiește și soarele care răsare sâmbăta! Învinuiește cerul care trimite ploaie sâmbăta! La fel poți învinui pământul care-ți dă rod sâmbăta! Iar dacă nu le învinuiești pe cele create, de ce strigi împotriva Creatorului pentru că lucrează o binefacere în zi de sâmbătă?

7. Dar aceia, care sunt nemulțumitori, s-au lipsit pe ei înșiși de Împărăție. Iar noi, recunoscând pe Binefăcătorul, să-L admirăm pe Cel ce vindecă, să-L slăvim pe Cel ce este binefăcător, că a Lui [este] slava și puterea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!

¹⁷ În textul original, subiectul este „cel bolnav” (οὐ μόνον ἐθεραπεύθη ὁ νοσῶν). Am optat pentru a-L pune pe Iisus subiect din pricina textului care urmează, care îl are pe Iisus ca subiect (ἀλλά καὶ τέκνον αὐτὸν ἐκάλεσε), și pentru ca cele două propoziții să facă sens în limba română.

¹⁸ Dacă, până în acest moment al omiliei, autorul pare să urmeze narațiunea marcană, deodată pare mai interesat de textul lucanic. Dacă, în versiunea mateiană și marcană, cei care încep să murmure sunt „unii dintre cărturari” (τινες τῶν γραμματέων; *Mc* 2, 6; *Mt* 9, 3), în versiunea lucanică ei sunt „cărturarii și fariseii” (οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι; *Lc* 5, 21).

¹⁹ Potrivit evangheliștilor sinoptici, în contextul vindecării paralyticului din Capernaum, Iisus este acuzat de „unii dintre cărturari” (Matei și Marcu) sau de „cărturari și farisei” (Luca) că βλασφημεῖ („hulește”; *Mc* 2, 7; *Mt* 9, 3) sau λαλεῖ βλασφημίας („grăiește hule”; *Lc* 5, 21), nicidecum de fapt că l-a vindecat în zi de sâmbătă.